

Búskaparmenning

Magnus Rasmussen

Valevni Sambandsflokksins til lögtingsvalið

Føroyski búskapurin kann sveiggja nógv og tí er neyðugt at føra ein fíggar- og búskaparpolitikk, sum skapar stabilitet og langtíðarjavnvágir. Vit eiga at ansa eftir rakstrar-útreiðslunum hjá landskassanum, soleiðis at hesar ikki vaksa meira enn hægst neyðugt, og sum

inntøkur eru til.

Í góðum tíðum eigur landskassin at halda aftur við útreiðslum, meðan landskassin í ringum tíðum eigur at fremja virksemisskapandi iløgur o.a.

Vit eiga at gjalda niður skuld, tí skuldin er tyngjandi fyri okkum, og svarar til at seta okkara frælsi í pant – skuldin er í lötuni yvir 6 mia.kr brutto. Harafturat koma rentuútreiðslur av skuldini uppá einar 120 mió.kr. árliga. Eydnast okkum at tálma rakstrinum og

gjalda niður skuld, so eru góðir móguleikar fyri at gera fleiri almennar iløgur – iløgur, sum samfelagið hevur fyri neyðini og sum tí eisini fara at gagna okkum øllum.

Seinastu árinu hevur gingið framá í føroyska búskapinum, og tað er gott, men eisini neyðugt. Arbeidsloysið er sera lágt í lötuni. Flestu vinnugreinar hava framgongd, og hetta stimbrar búskapargongdina. Henda góða gongd eigur at halda fram og økjast enn meiri, og tað kunnu vit gera

við m.a. at syrgja fyri, at vinnan fær langtíðartryggjaðar karmar, soleiðis at hon kann leggja ætlanir fram í tíðina.

Sjálvt um gongdin er góð nú, so vísir Búskaparráðið á, í eini av síni frágreiðingum, at búskaparliga haldførið í almenna geiranum er vánaligt. Hetta er nakað, sum eigur at verða tikið í størsta álvara, tí tað er ikki nóg gott, at tað gongst væl í dag, tá vit vita, at stórar búskaparligar avbjóðingar liggja fyri framman næstu árinu. Her mugu

tøk takast og neyðugt verður at gera tillagingar og á øllum økjum í samfelagnum, og nýskipanir, sum tosað hevur verið um í árávís muga gerast veruleiki nú.

So eitt nývalt lögting eigur beinanvegin at leggja eina langtíðarætlan, sum tekur hædd fyri teim avbjóðingum, sum m.a. Búskaparráðið vísir á. Leggjast eigur upp til at fáa eina breiða undirtøku fyri hesum, til tess at kjølfesta ætlanina so væl sum til ber.

Gott val!

Sálarheilsan – ein treyt fyri trivnaði

Kristianna Winther Poulsen

valevni hjá Lavnaðarflokkinum til lögtingsvalið

Syrg bara fyri, at tað er tú, sum fert ígjøgnum myrkrið, og ikki myrkrið, sum fer ígjøgnum teg. Nakað soleiðis verður tikið til í skaldsøguni Hundehoved eftir Morten Ramsland.

Í Føroyum er myrkur helvtina av árinum, og vit eru nógv, sum kenna, hvussu myrkrið ávirkar sálina. Fyri mong eru sálarligu avbjóðingarnar so stórar, at tey ikki orka gerandisdagin

uttan hjálp. Og sjálvi rópa menniskju við stórum sálarligum avbjóðingum ikki harðast um lekjandi tilboð.

Sálarlig líðing – ein føroysk fólkasjúka

Í stóru fólkaheilsuætlanini, sum Almanna- og heilsumálaráðið gav út í 2006, verður sálarlig líðing nevnd sum ein av føroysku fólkasjúkunum. Sambært hesari fólkaheilsuætlan er sálarlig líðing orsök til umleið 30 prosent av øllum seingjadøgum á føroyskum sjúkrahúsum. Men hóast sálarlig líðing í 2006 greitt varð staðfest sum partur av almennu fólkaheilsuætlanini, tykist sálarheilsa

tíverri at vera dottin burturímillum í arbeiðinum fyri fólkaheilsu.

Tað er ringt at fáa eyga á, at sálarheilsa verður viðurkend sum partur av almenna arbeiðinum fyri eini betri fólkaheilsu.

Sálarheilsa er fólkaheilsa

Umframt teirra frálíka arbeiði við líkamligu heilsuni eigur Fólkaheilsuráðið eisini at seta sálarheilsu á skrá. Tí sálarligar avbjóðingar eru ikki minni álvarsligar fyri fólkaheilsuna enn kostur, rørsla, royking, rúsevni og rúsdrekka, sum í lötuni eru yvirskriftirnar á heimasíðuni hjá Fólkaheilsuráðnum.

Talan kann vera um at hava sálarheilsu við í upplýsingaráttøkum á skúlum. Vit vita frá gransking, at nógv føroysk børn og ung hava sálarligar trupulleikar. Eisini fyri vaksin fólk eru upplýsningsátøk um sálarheilsu viðkomandi og týðningarmikil.

Sum vit síggja í frágreiðingini Helsestatistik for de nordiske lande 2013 er nýtslan av antidepressivum heilivági økt nógv í Føroyum seinastu árinu. Ein viðkomandi spurningur er sjálvandi, í hvønn mun talan er um nýtslu til viðgerð av psykiatriskum sjúklingum og í hvønn mun fólk, sum ikki eru í viðgerð í psykiatriini, mugu taka

antidepressivan heilivág fyri at megna tilveruna.

Arbeiðið fyri sálarheilsu raðfestast

Miðvísa arbeiðið hjá Fólkaheilsuráðnum at styrkja fólkaheilsuna hjá føroyingum skal halda fram, sum tað eisini verður staðfest á hmr.fo. Men sálarheilsa má eisini vera millum raðfestingarnar hjá Fólkaheilsuráðnum og má sum heild takast í størri álvara.

Verði eg vald á ting, vil eg arbeiða fyri, at sálarheilsa fær hægri raðfesting í føroyska samfelagnum.

KJAK

Okkum manglar eisini eitt psykiatriskt røktarheim

Karl Jóhan Staksberg

runesean66@hotmail.com

Hví eina sosial psykiatri

Tað er ein klár atskiljing í paragraf 107 og 108, sum skulu nýtast hjá eini visitatións nevnd ella bólk til at meta um, tað einstaka búfólki, sum skal visiterast til eina íbúð innan tað sosial psykiatriska økið, tildømis hevur tørv á einari íbúð yvir longri ella styttri tíðarskeið.

Um vit ynskja at hava eina væl-virkandi sosialpsykiatri, so mugu vit eisini invistera meira pening í umráði og hetta krevur ein politiskan vilja. Sosialpsykiatriðin er sum nú tann forlongdi armurin hjá behandlings/hospitalpsykiatriðini og tískil eigur tað at bera við sær á ein natúrligan hátt og ger tað eisni í stóran mun at øll búfólk, sum á ein ella annan hátt hava tilknýti til sosialpsykiatriðina eru sálarliga so mikið væl fyri, at tey megna at taka hond um seg sjálvi og í minni mun innan ymisk ella ávíst øki hava tørv á hjálp ella stuðuli frá starvsfólkunum.

Í stuttum fyriheldur tað nú seg

soleiðis, at tú sum eitt búfólk við sálarligum trupulleikum, kanst koma í eina medisinska viðgerð í behandlings/hospital psykiatriini og út frá eini fakligari heildarmeting, sum tekur atlit útifr á eina heildarlysing, kannst tú verða útskrivaður aftur, um tú ert stabiliseraður ella er mettur at hava ein góðan habituellan tilstand.

Tað sum manglar innan tað psykiatriska øki er ein útslusning - ella rehabiliterings eind, sum eigur at verða tann forlongdi armurin hjá behandlings/hospital psykiatriðini og á hinari síðuni sosialpsykiatriðini.

Henda eindin eigur at virka fyri, at eitt nú búfólk sum verða útskrivaði frá hospital/behandlingspsykiatriini aftur í styttri ella longri tíðarskeið her hava móguleika fyri, at venja seg við og átaka sær alsamt fleiri praktiskar uppgávur í gerandisdegnum og á henda hátt aftur brynja seg til, at taka hond um egna tilveru og allar tær praktisku uppgávur og aðrar avbjóðingar, sum standa seg upp, tá ið tú sum búfólk, skal liva í egnari íbúð.

Tá ið so hesi fakkfólk í tøttum samstarvi við starvsfólk innan tað sosialpsykiatriska øki úti frá eina heildarlysing meta um, at tað

einstaka búfólki er komi seg so mikið og hevur gjørt so stór framstig, so verður tað heldur ikki eitt so stórt og í summum óyvirkomuligt fet at taka hjá tí einstaka búfólkinum, frá at hava havt eitt nú ein partvís sjálvsrætt til at fáa ein fullkomnan sjálvsrætt.

Yvirornað skal tað sosial psykiatriska økið sjálvsagt hava eitt grundleggjandi virðisgrundarlag, sum byggir uppá menniskjalig virði, ið øll kunnu identifisera seg við og sum mangt annað fagnar, ymiskleika, samstarv, respekt, rættvísi, virðing og dialog.

Vit mugu bara ikki gloyma, at øll mennisku nevnliga eru ymisk og standa í einari ymiskari støðu eitt nú vegna sálarliga avbjóðingar ella aldur.

Okkara uppgávu er tískil eisini at skapa ymisk umhvørvir og tilboð innan tað sosial psykiatriska øki, har búfólk við heilt specifikkum/serligum avbjóðingum kunnu liva saman og fólk, sum eru komin til pensiónsaldur, kunnu liva saman í einum psykiatriskum røktarheimi.

Tey tilboð, vit sum fakkfólk kunnu bjóða búfólkum í gerandisdegnum taka útgangsstøði útifr á tí einstaka búfólkinum og teirra førleikum og

áhugámálum.

Øll búfólk ynskja ikki tað sama og hava heldur ikki líka stórar ella umfatandi ætlanir til teirra lívsleið frameftur. Tað finnst ikki ein orsök til hetta, men ein sera nærliggjandi og afturvendandi orsök er, at eitt búfólk um 30 ára aldur hevur fleiri langtíðar mál og aðrar ætlanir, meðan eitt búfólk um 70 ára aldur í størri mun mest ynskir at nýta høvi til at nýta lívið.

Vit eru einki aftanfyrir eitt nú arbeiði og útviklingina innan tað sosial psykiatriska øki í Danmark. Ætlanin er, at triggjar stórar eindir skulu byggjast í Keypmannhavn og verða lidnar til næsta ár. Øll búfólkini, sum eru visiteraði til hesar eindirnar og hava fingið bjóða eina

íbúð, hava eitt nú tað til felags, at tey ikki hava havt nakran móguleika, at velja ímillum eindirnar men at ein visitatiónsnevnd hevur tikid støðu til, hvat fyri eind, hvørt einstakt búfólk, skal hava móguleika at fáa eina íbúð. Tað er talan um specialiserings-eindir innan sosialpsykiatridina, har tann eina eindin verður eitt psykiatrisk røktarheim.

Vit eiga eisini at hugsa í hesar banar bæði til frama fyri tí einstaka búfólkinum og fyri at vit sum starvsfólk í størri mun kunnu arbeiða meira málrætta við einum ávísam málbólki.

Peningur skal til og hetta krevur, at tann politiski viljin er til staðar.